

Asia: VN/5386/2020

Lausuntopyyntö ehdotuksesta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet

Ovatko strategiset tavoitteet kokonaisuutena realistisia ja ovatko ne vaikuttavia?

Muut tavoitteet ovat nähdäksemme realistisia ja vaikuttavia, mutta Teeman 2 ”Strategia ja toiminta” tavoite 2.5 ”Tietoa käytetään vastuullisesti ja väärän tiedon levittämistä yhteiskunnassa torjutaan” on luonteeltaan enemmänkin yhteiskuntapoliittinen ja sellaisena eroaa muista tavoitteista korostaessaan myös tiedon käyttäjän vastuuta.

Yleisesti haluamme muistuttaa, että datan kerääminen instituutioissa on laadultaan vaihtelevaa. Monet instituutiot, kuten esimerkiksi yliopistot, keräävät sellaistaakin dataa tutkimuksestaan ja opetuksestaan, joka ei ole laadultaan täydellistä, mutta joka palvelee omassa kontekstissaan ”talon sisällä” taustatietona. Kontekstistaan irrotettuna data voi kuitenkin antaa aivan väärän kuvan, koska datan keräämisessä on ollut vinoutumia. Tällaista dataa ei pitäisi kerätä kansallisiin rekistereihin tai kansallisten johtopäätösten tekemisen taustaksi. Datan laadun nostaminen voi puolestaan olla mahdotonta tai ainakin tarpeettoman työlästä ja kallista. Tässä mielessä yhteisesti jaettavan datan määrän maksimointi ei ole aina hyvä tavoite.

Teema 1: Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö

Ovatko teeman 1 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Realistista on, että aina silloin kun osapuolet tunnistavat aitoja tietotarpeita toinen toisensa alueelta, ryhdytään työhön näiden tarpeiden täyttämiseksi. Näin on toimittu tähänkin asti, ja näin menetellen toimilla on sekä selkeä fokus että onnistumisen mahdollisuus sovitussa raameissa. Pisimmällä tiedon jakamisen ja yhteiskäytön saralla ovat luonnollisesti varsinaiset tietopalveluyksiköt kuten kirjastot, jotka ovat tehneet tiedon vaihdantaa jo vuosikymmeniä. Vaikka käsillä oleva TiHa-raportti ei liitykään näiden yksiköiden normaalisti käsittelemään, jalostettuun (meta)tietoon vaan yliopiston ns. masterdataan, kyseisten yksiköiden yhteistyön muodoista ja kokemuksista niiden parissa saattaisi olla hyötyä.

Yhteistyö ei nyky maailmassa rajoitu valtakunnan rajojen sisäpuolelle, kuten oikein esitetäänkin. Esimerkiksi Aalto-yliopisto toimii aktiivisesti mm. seuraavissa Euroopan tason yhteenliittymissä, joissa tavoitellaan tietojärjestelmien välistä keskustelua: EUNIS Enterprise Architecture Special Interest Group, ISA² - Interoperability solutions for public administrations, businesses and citizens ja The European Interoperability Framework.

Tavoite 1.2 Päätaoite ”Selkeytetään lait, asetukset ja määräykset sekä periaatteet ja linjaukset yhdenmukaisiksi mahdollistamaan tiedon tehokkaampi hyödyntäminen.”

Strategisissa tavoitteissa on hyvin tunnistettu se, että nykyinen lainsäädäntö, erityisesti tietokantoja koskien, ei mahdollista tiedon tehokasta hyödyntämistä, koska oikeudet jäävät yksittäisille henkilöille. Yliopistot ovatkin esittäneet tekijänoikeuslakiin linjausta, jossa työsuhteet olisivat yhdenmukaisia tietokantaan syntyvien oikeuksien osalta.

Teema 2: Strategia ja toiminta

Ovatko teeman 2 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Aalto-yliopiston näkökulmasta nämä ovat tuttuja ja tunnustettuja tavoitteita, joita kohti on kuljettu jo jonkin aikaa. Pari poimintaa yliopistomme strategiasta: Panostamme pitkäjänteisesti nykyaikaisiin ja digitalisoituihin infrastruktuureihin sekä kampukseen; Kehitämme dynaamisia palveluratkaisuja ja tietoon perustuvia toimintoja, vahvistamme taloudellista kestävyttä.

Haasteellisin tämän teeman kohdista on ”Tietoa käytetään vastuullisesti ja väärän tiedon levittämistä yhteiskunnassa torjutaan”. Se on tavoite, jossa vastuu on jaettu: se lepää myös tiedon käyttäjän harteilla. Mitä tapahtuu, kun tieto on ns. karannut ulos yliopistosta? Tekijänoikeudessa on omat, vakiintuneet mekanisminsa määrittellä se, millä tavoin (teknistä) tekijyyttä on kulloinkin kunnioitettava ja noudatettava. Ei ole realistista, että voisimme luoda samanlaisen mekanismin tiedon sisällön vastuulliselle ja oikealle käytölle.

Teema 3: Tiedon hallinta

Ovatko teeman 3 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Tämä teema on organisaatioiden kannalta keskeinen ja konkreettinen. Tietovarantojen tuntemus, tiedon laatu ja tieto-objektien abstrakti kuvailu kertovat siitä, mihin organisaatio pystyy, millä kehityksen tasolla se on. Ohjelmointirajapinnat eivät ole vain teknisiä integraatiopalikoita vaan digitalisaatiostrategian ydintä. Se, kuinka aktiivista ohjelmointirajapintojen käyttö on, on ensi sijassa mittauspoliittinen ongelma. Yksinkertaisimmillaan - ja ehkä täten myös realistisimmillaan - aktiivisuus todistetaan tilastoilla kuten x kpl yhteydenottoja per vuorokausi, n tavua siirrettyä dataa per vuorokausi tms. Kokonaan toinen asia sitten on, mitä ja mistä nämä tilastot kertovat ja onko niistä aitoa hyötyä. Laajimmillaan - ja näin ollen ehkä epärealistisimmillaan - API-aktiivisuus on

tavallaan käyttäytymisen mittaamista, sen seuraamista miten pitkällä yliopisto on tiellä kohti yhteisesti sovittua yhteistä hyvää. Esimerkki: yliopistot ja korkeakoulut mallintavat opetustarjontansa ohjelmointirajapinnaksi siten, että se edistää kansalaisten yhdenvertaista jatkuvan oppimisen halua ja tarvetta.

Teema 4: Mahdollistajat

Ovatko teeman 4 tavoitteet realistisia ja toimeenpantavissa organisaatiosi näkökulmasta?

Aalto-yliopistossa on ryhdytty aktiivisesti panostamaan datalukutaidon tason nostamiseen. Se onkin edellytys sille, että datan avaamisen edut ymmärretään ja että avaamiseen ja mallintamiseen kuluva työpanos ja potentiaaliset muutokset työn tekemisen muodoissa hyväksytään.

Avointen alustojen yms. suhteen vastaus ei ole yhtä selkeä. Yliopiston tietojärjestelmät muodostavat ekosysteemin, jonka arkkitehtuuriin ei avoimuus aina välttämättä istu, ei ainakaan silloin kun puhutaan tuotantoympäristöstä. IT-järjestelmien on palveltava heterogeenista käyttäjäkuntaa mahdollisimman intuitiivisella mutta samalla myös tietoturvaisella tavalla. Tämä yhtälö tarkoittaa usein sitä, että järjestelmät käyvät tietoteknistä keskustelua varsin matalalla tasolla, ts. ovat sukua toisilleen, tulevat samasta tuoteperheestä ja/tai talosta. Jos taas puhutaan kokeilusta, testaamisesta, demoilusta ja Proof of Concept -tyylisestä tekemisestä, avoimille alustoille ja työkaluille on tärkeä paikkansa, koska ne skaalautuvat hyvin ja motivoivat uuden asian kehittelyä.

Saaristo Antti
Aalto-yliopisto